

BUSINESS મિત્ર Plus

‘ધાક-ધમકી’થી વસૂલાત કરનારી બેન્કો-નાણા સંસ્થાઓ સામે RBIની લાલ આંખ

લો ન લીધા બાદ હપ્તા ભરવામાં વિલંબ થાય ત્યારે ગ્રાહકો પર દબાણ લાવવા માટે બેન્કો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ દ્વારા પદાણી ઉઘરાણી કરવામાં આવતી હતી અને તેના કારણે લોન ગ્રાહકોને સામાજિક બદનામી થઈ રહી હતી, કેટલાક ગ્રાહકો માનસિક તાણમાં આવતા હોવાના કિસ્સાઓ બહાર આવ્યા છે. જે સદર્ભમાં આરબીઆઈએ નવા વ્યવસ્થા ઉભી કરી છે અને જે બેન્કો કે નાણાકીય સંસ્થાઓ લોન રીકવરી માટે રીકવરી એજન્ટોની મદદ લેતા હતા, અને તેઓ ગ્રાહકો ઉપર દબાણ કરીને વસૂલાત કરતા હતા, તેની સામે આરબીઆઈએ કડક માર્ગદર્શિકા બનાવી છે, જેનાથી હવે ગ્રાહકો પાસેથી લોનની વસૂલાત માટે ધાક-ધમકી, અપમાનજનક ભાષા કે સતત ફોન કરીને માનસિક દબાણ કરવાની પ્રક્રિયાઓ બંધ થઈ જશે.

નહીં. નવા નિયમોમાં રિકવરી કોલના સમયને લઈને પણ સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી છે. રિકવરી એજન્ટો ગ્રાહકોને સવારે ૮ વાગ્યા પહેલાં અને સાંજે ૭ વાગ્યા પછી વસૂલાત માટે ફોન કરી શકશે નહીં. આ ઉપરાંત વારંવાર ફોન કરીને ગ્રાહકને પરેશાન કરવો કે સતત સંપર્ક કરીને માનસિક દબાણ ઊભું કરવું પણ નિયમોના દાયરામાં આવશે.

અથવા અન્ય પરિચિત વ્યક્તિઓનો સંપર્ક કરીને તેમને શરમમાં મૂકવા કે ગ્રાહક પર દબાણ લાવવાનો પ્રયાસ પણ હવે યોગ્ય ગણાશે નહીં. ખાસ કરીને ધાક-ધમકી, અપમાનજનક ભાષા અથવા જાહેરમાં ગ્રાહકની નાણાકીય સ્થિતિની ચર્ચા કરવા સામે RBIએ કડક વલણ અપનાવ્યું છે.

સોશિયલ મીડિયા અને ડિજિટલ માધ્યમોનો ઉપયોગ કરીને પણ ગ્રાહકની વ્યક્તિગત માહિતી જાહેર કરી શકાશે નહીં. ગ્રાહકની

આરબીઆઈની માર્ગદર્શિકાના મહત્વના મુદ્દા

- » ૧ જાન્યુઆરી, ૨૦૨૭થી નવા નિયમો અમલમાં આવશે.
- » રીકવરી માટે ફોન કે મુલાકાત માત્ર સવારે ૮થી સાંજે ૭ સુધી જ થશે.
- » શોક, તબીબી કટોકટી અથવા લગ્ન પ્રસંગે સંપર્ક ટાળવો.
- » ધાકધમકી, અપમાનજનક ભાષા અને વારંવાર ફોનગતિ પર પ્રતિબંધ.
- » સોશિયલ મીડિયા પરના ગ્રાહકની માહિતી કે ફોટા જાહેર કરીને દબાણ કરી શકાશે નહીં.
- » પ્રથમ મુલાકાત પહેલા એક દિવસ અગાઉ જાણ કરવી ફરજિયાત રહેશે.
- » રીકવરી એજન્ટ પાસે ઓળખપત્ર, અધિકૃત પત્ર અને બેન્કની વિગતો હોવી જરૂરી.
- » દરેક રીકવરી કોલનું રેકૉર્ડિંગ અને વિગતો ઓછામાં ઓછી છ મહિના સુધી સાચવવી પડશે.
- » રીકવરી એજન્ટોની ગેરવર્તન માટે પણ બેન્ક જવાબદાર ગણાશે.
- » ફાઇનાન્સ કરાવેલા ઉપકરણને ૩૦ દિવસ પછી મર્યાદિત અને ૬૦ દિવસ પછી સંપૂર્ણ રિમોટ લોક કરી શકાશે.
- » ધમત્વજ્વળી કોલ્સ, એસએમએસ અને રોજગાર માટે જરૂરી સુવિધાઓ બંધ કરી શકાશે નહીં.
- » હામા ભરતા જ સ્માર્ટ ફોન, ટેબલેટ અને લેપટોપ લોક કરવાની પ્રક્રિયા માટે નિયમો નક્કી કર્યા છે. જો ગ્રાહકના બાકી હામા ચુકવવા બદલ ત્યારબાદ એક કલાકની અંદર તેને ફરીથી કાર્યરત કરવો પડશે, નહીંતર ગ્રાહકોને વળતર ચુકવવું પડશે.

રિકવરી એજન્ટો માટે આરબીઆઈના નવા નિયમો: ફોન કોલથી લઈને સોશિયલ મીડિયા સુધી ગ્રાહકોને પરેશાન કરવા પર નિયંત્રણ મુકાયું

ઊભું કરવું મુશ્કેલ બનશે. નવી વ્યવસ્થા હેઠળ બેન્કો તથા અન્ય નિયંત્રિત નાણાકીય સંસ્થાઓએ પોતાના રીકવરી એજન્ટો દ્વારા ગ્રાહકો સાથે યોગ્ય અને સન્માનજનક વ્યવહાર થાય તેની ખાતરી કરવી પડશે. ગ્રાહક પાસેથી બાકી લોનની વસૂલાત કરવી જરૂરી છે, પરંતુ તેના માટે જ્યોગ્ય દબાણ અથવા હેરાનગતિનો સહારો લઈ શકાશે

ગ્રાહક સાથે વાતચીત કરતી વખતે એજન્ટ પોતાની ઓળખ સ્પષ્ટ કરવી પડશે. બેન્ક અથવા નાણાકીય સંસ્થાના પ્રતિનિધિ તરીકે વાત કરતા વ્યક્તિએ ગ્રાહકને જરૂરી માહિતી આપવી પડશે અને સંવાદ દરમિયાન શિસ્ત તથા ગોપનીયતાનું પાલન કરવું પડશે. લોનની વસૂલાત માટે ગ્રાહકના પરિવારજનો, મિત્રો, પડોશીઓ

ગોપનીયતા જળવાઈ રહે તે બેન્ક અને સંબંધિત સંસ્થાની જવાબદારી રહેશે. ડિજિટલ યુગમાં મોબાઈલ ફોન ગ્રાહકની મહત્વની વ્યક્તિગત માહિતી ધરાવતું સાધન બની ગયું છે. આવી સ્થિતિમાં રિકવરી એજન્ટો દ્વારા ફોનમાં રહેલી માહિતીનો દુરુપયોગ ન થાય તે માટે પણ નિયંત્રણ જરૂરી બન્યું છે. નવા નિયમોનો મુખ્ય હેતુ ગ્રાહકની ખાનગી માહિતી અને વ્યક્તિગત ગોપનીયતાનું રક્ષણ કરવાનો છે.

આરબીઆઈએ પણ સ્પષ્ટ કર્યું છે કે રિકવરીની પ્રક્રિયામાં ગ્રાહકની માહિતીનો ઉપયોગ માત્ર જરૂરી હેતુ માટે જ થવો જોઈએ. ફોન નંબર, સંપર્કોની યાદી, સોશિયલ મીડિયા સંબંધિત માહિતી અથવા અન્ય વ્યક્તિગત ડેટાનો ગેરકાયદેસર ઉપયોગ કરી શકાય નહીં. જો કોઈ ગ્રાહકને રીકવરી એજન્ટ તરફથી અયોગ્ય વર્તન, ધમકી કે સતત હેરાનગતિનો સામનો કરવો પડે તો ફરિયાદ કરી શકાય તેવી વ્યવસ્થા બેન્કે ઉપલબ્ધ કરાવવી પડશે. ફરિયાદોના રેકૉર્ડ અને રિકવરી કોલ્સની વિગતો જાળવવાની

જવાબદારી પણ સંસ્થાની રહેશે. આરબીઆઈના આ પગલાથી લોનની વસૂલાતની પ્રક્રિયામાં બેન્કની જવાબદારી વધુ સ્પષ્ટ બનશે અને ગ્રાહકોના અધિકારોનું રક્ષણ મજબૂત થશે. લોનની રકમ પરત મેળવવી નાણાકીય સંસ્થાનો અધિકાર છે, પરંતુ તે માટે ગ્રાહકની ગોપનીયતા, પ્રતિષ્ઠા અને માનસિક શાંતિ સાથે સમાધાન ન કરી શકાય. એ બાબતને નવા નિયમોમાં વિશેષ મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે. આ માર્ગદર્શિકાનો મૂળ ઉદ્દેશ બેન્કો અને ગ્રાહકો વચ્ચેની વસૂલાત પ્રક્રિયાને વધુ પારદર્શક, શિસ્તબદ્ધ અને જવાબદાર બનાવવાનો છે.

ભારતમાં સમૃદ્ધિના પ્રમાણમાં વૃદ્ધોની સંખ્યામાં વધુ ઝડપથી થઈ રહેલો વધારો

સ્કોર્મ રૂલ ઈન્ડિયા(TRI) ના એક નવા અભ્યાસ અનુસાર, વર્ષ ૨૦૨૦ સુધીમાં ભારતમાં ૬૦ વર્ષથી વધુ ઉંમરના લોકોની સંખ્યા ૩૪.૭ કરોડ થઈ શકે છે - જે દર પાંચ નાગરિકોમાંથી એકની બરાબર છે. વળી, આ વૃદ્ધ વસ્તીના લગભગ ૭૦ ટકા લોકો ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં રહેતા હશે. આ અહેવાલ એતવણી આપે છે કે દેશ ઝડપથી વૃદ્ધત્વ તરફ આગળ વધી રહ્યો છે, જ્યારે આવકના સ્તરની દ્રષ્ટિએ ભારત હજી પણ તે વિકસિત દેશો કરતાં ઘણું પાછળ છે જેમણે આવા જ વસ્તી

સુધીમાં દર ૧૦ માંથી લગભગ ૭ વૃદ્ધ ભારતીયો ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં રહેતા હશે, જેના કારણે પરિવારો અને સ્થાનિક સંભાળ પ્રણાલીઓ પર ભારે દબાણ આવશે. ૨૦૨૦ સુધીમાં, પાંચમાંથી એક ભારતીય - એટલે કે લગભગ ૩૪.૭ કરોડ લોકો - ૬૦ વર્ષથી વધુ ઉંમરના હશે, જેમાં લગભગ દસમાંથી સાત વૃદ્ધો ગ્રામીણ ભારતમાં રહેતા હશે. વસ્તી

છે. પ્રત્યેક વૃદ્ધ વ્યક્તિને ટેકો આપવા માટે ઉપલબ્ધ કાર્યશીલ વયના પુખ્ત વયના લોકો (વર્કિંગ-એજ એડલ્ડ્સ)ની સંખ્યા ૨૦૦૧ માં ૮.૪ હતી, જે ૨૦૨૬ સુધીમાં આવશે. ૨૦૨૦ સુધીમાં, પાંચમાંથી એક નેશનલ ફેમિલી હેલ્થ સર્વે (NFHS), લોન્ગિટ્યુડિનલ એજિંગ સ્ટડી ઈન ઈન્ડિયા (LASI), વસ્તી ગણતરીના અંદાજો, ટાઈમ યુઝ સર્વે અને અન્ય

૨૦૨૦ સુધીમાં, પાંચમાંથી એક ભારતીય - એટલે કે લગભગ ૩૪.૭ કરોડ લોકો - ૬૦ વર્ષથી વધુ ઉંમરના હશે, જેમાં લગભગ દસમાંથી સાત વૃદ્ધો ગ્રામીણ ભારતમાં રહેતા હશે. વસ્તી વૃદ્ધ થાય તે પહેલાં સમૃદ્ધ બનેલા ઘણા વિકસિત દેશોથી વિપરીત, ભારત ઘણી ઓછી આવકના સ્તરે આ વસ્તી વિષયક પરિવર્તનમાંથી પસાર થઈ રહ્યું છે

વૃદ્ધ થાય તે પહેલાં સમૃદ્ધ બનેલા ઘણા વિકસિત દેશોથી વિપરીત, ભારત ઘણી ઓછી આવકના સ્તરે આ વસ્તી વિષયક પરિવર્તનમાંથી પસાર થઈ રહ્યું છે તેમ અહેવાલમાં જણાવાયું છે. આ શ્રેય પદ્ધતિ માટે સંકેતોઈ રહેલા સંપોર્ટ બેઝ તરફ પણ ઈશારો કરે

રાષ્ટ્રીય ડેટાસેટ્સના આધારે આ અહેવાલ જણાવે છે કે, પરિવારો નાના થવા, યુવા સભ્યોનું રોજગારી માટે સ્થળાંતર અને આયુષ્ય વધવાને કારણે ભારતનું પરંપરાગત પરિવાર-આધારિત સંભાળ મોડલ વધુને વધુ તણાવ હેઠળ આવી રહ્યું છે. અભ્યાસમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે,

વૃદ્ધ લોકોની લગભગ ૭૪ ટકા સંભાળ હજી પણ ઘરોની અંદર જ પૂરી પાડવામાં આવે છે, જેના કારણે વયથી જતી અને જટિલ સંભાળની જરૂરિયાતોને પૂરી કરવા માટે પરિવારના સભ્યોની સંખ્યા ઓછી બચે છે. સંભાળ રાખવાનો આ બોજ અપ્રમાણસર રીતે મહિલાઓ પર આવી રહ્યો છે. અહેવાલ અનુસાર, મહિલાઓ એવેતન સંભાળ કાર્ય પાછળ દિવસમાં આશરે ૩૦૫ મિનિટ વિતાવે છે, જ્યારે પુરુષો માત્ર ૫૬ મિનિટ વિતાવે છે, જે મહિલાઓની કાર્યબળ(વર્કફોર્સ) માં ભાગીદારીને મર્યાદિત કરે છે. આ ઉપરાંત, અભ્યાસમાં હવામાન પરિવર્તનને એક ઉભરતા પડકાર તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો છે. હીટવેવ અને પૂર જેવી આત્યંતિક હવામાનની ઘટનાઓ મહિલાઓના એવેતન કામના બોજમાં નોંધપાત્ર વધારો કરી રહી છે.

આ સાથે જ ભારતની રોગચાળાની રૂપરેખા (ડિસીલ પ્રોફાઇલ) પણ ઝડપથી બદલાઈ રહી છે. અહેવાલમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે દેશમાં થતા કુલ મૃત્યુમાંથી લગભગ બે તૃતીયાંશ મૃત્યુ હવે બિન-ચેપી રોગો (NCDs) જેવા કે ગ્રાયાબિટીસ, હૃદયરોગ (કાર્ડિયોવાસ્ક્યુલર ડિસીઝ) અને કેન્સરને કારણે થાય છે. એવું પણ જોવા મળ્યું છે કે આરોગ્યના બોજનો મોટો હિસ્સો અકાળ મૃત્યુને બદલે લોકો વિકલાંગતા અને લાંબાગાળાની બીમારીઓ સાથે લાંબુ જીવવાને કારણે વધી રહ્યો છે. લેખકો દલીલ કરે છે કે ભારતની હેલ્થકેર સિસ્ટમ મોટે ભાગે પ્રસૂતિ, સ્તીકરણ અભિયાન અને તીવ્ર બીમારીઓની સારવાર જેવી અવારનવાર આવતી જરૂરિયાતો માટે તૈયાર કરવામાં આવી હતી, જે તેને વૃદ્ધ થતી વસ્તીના પડકારોનો સામનો કરવા માટે બિનઅસરકારક બનાવે છે.

રોજગારી સર્જનની મોટી ક્ષમતા ધરાવતા ભારતના સાડા ચાર કરોડ ગ્રામીણ ઉદ્યોગો

ભારતના ૪.૩ કરોડથી વધુ ગ્રામીણ ઉદ્યોગો, જેમાંથી અંદાજે ૯૭ ટકા નેનો (અતિ સૂક્ષ્મ) ઉદ્યોગો છે, જે તેમને રોકાણ કરવાની, વિસ્તરણ કરવાની અને રોજગારી ઊભી કરવાની તક આપવામાં આવે તો તે રોજગાર બજાર અને આવક પર નોંધપાત્ર પ્રભાવ પાડી શકે છે, તેમ આઈડીઈનસાઈટ (IDInsight) ના સહયોગમાં ટ્રાન્સફોર્મ રૂરલ ઈન્ડિયા (TRI) ના એક અહેવાલમાં જણાવાયું છે. “સ્ટેટ ઓફ રૂરલ એન્ટરપ્રિન્વોરશિપ ઈન ઈન્ડિયા ૨૦૨૬” શીર્ષક ધરાવતો આ અહેવાલ શુક્રવારે જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

ટ્રાન્સફોર્મ રૂરલ ઈન્ડિયા એ એક બિન-લાભકારી પહેલ છે જે સર્વસમાવેશી વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે ગ્રામીણ સમુદાયો સાથે મળીને કામ કરે છે, જ્યારે આઈડીઈનસાઈટ એ ૨૦૧૧ માં સ્થપાયેલી એક ચૈત્તિક બિન-લાભકારી સલાહકાર, ડેટા એનાલિટિક્સ અને સંશોધન

સંસ્થા છે. TRI ની સ્થાપના ૨૦૧૬ માં થઈ હતી. આ સંસ્થાઓએ તેમના તારણો અને નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે એન્યુઅલ સર્વે ઓફ અનઇમ્પ્લોયમેન્ટ્સ સેક્ટર

માત્ર ૭ ટકા, અથવા આશરે ૩૦ લાખ ગ્રામીણ ઉદ્યોગો, નોકરીએ રાખેલા શ્રમિકોવાળા ઉદ્યોગો છે જે ઓછામાં ઓછા એક પગારદાર શ્રમિકને રોજગારી આપે છે. તેમનો હિસ્સો નાનો હોવા છતાં, કામે રાખેલા શ્રમિકોવાળા આ ઉદ્યોગો ૮૪ લાખ શ્રમિકોને રોજગારી આપે છે

એન્ટરપ્રાઇઝિસ (ASUSE) ૨૦૨૪ ના યુનિટ-લેવલ ડેટાનો ઉપયોગ કર્યો હતો. અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે ૪૩ મિલિયનથી વધુ ગ્રામીણ ઉદ્યોગોમાંથી આશરે ૪૦ મિલિયન ‘ઓન-એકાઉન્ટ’ પડેલા છે - જે માત્ર માલિકો દ્વારા અથવા વગર પગારે કામ કરતા પારિવારિક

રાખેલા શ્રમિકોવાળા ઉદ્યોગો છે જે ઓછામાં ઓછા એક પગારદાર શ્રમિકને રોજગારી આપે છે. તેમનો હિસ્સો નાનો હોવા છતાં, કામે રાખેલા શ્રમિકોવાળા આ ઉદ્યોગો ૮૪ લાખ શ્રમિકોને રોજગારી આપે છે. અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે ઓન-

એકાઉન્ટ ઉદ્યોગોને કામે રાખેલા શ્રમિકોવાળા ઉદ્યોગોથી જે બાબત અલગ પાડે છે તે એ છે કે, કામે રાખેલા શ્રમિકોવાળા ઉદ્યોગો પ્રતિ શ્રમિક ૧.૮૮ લાખનું મૂલ્યવર્ધન પેદા કરે છે, જે ઓન-એકાઉન્ટ ઉદ્યોગો માટેના ૦.૯૯ લાખની સરખામણીએ બમણું છે. આ ઉપરાંત, તેમનું પ્રતિ સ્થાપના મૂલ્યવર્ધન આશરે સાત ગણું વધારે છે અને તેઓ અંદાજે છ ગણી વધુ સ્થિર અસ્કચામતો ધરાવે છે. કામે રાખેલા શ્રમિકોવાળા

ઉદ્યોગો પ્રતિ સ્થાપના સંદેરાશ ૪.૫ શ્રમિકોને રોજગારી આપે છે, જે વેતન આવક ઊભી કરે છે જે ગ્રામીણ અર્થતંત્રમાં વધુ માંગ પેદા કરી શકે છે. અહેવાલમાં એવું પણ જાણવા મળ્યું છે કે નોકરીએ રાખેલા શ્રમિકોવાળા ઉદ્યોગોના માલિકો વધુ શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા હોય અને ઔપચારિક કર્મ ખાતાઓ તેમજ કમ્પ્યુટર સુધી પહોંચ ધરાવતા હોય તેવી શક્યતા વધુ છે. તેઓ મહિલાઓ

અથવા અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિના સભ્યોની માલિકીના હોય તેવી શક્યતા ઓછી છે. અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે ગ્રામીણ ઉદ્યોગોમાં મહિલાઓ આશરે ૨૮ ટકા ઉદ્યોગોની માલિકી ધરાવે છે, પરંતુ મહિલાઓની

માલિકીના ઉદ્યોગોમાંથી માત્ર ૧.૧ ટકા ઉદ્યોગો ૧ કામે રાખેલા શ્રમિકો રાખે છે, જ્યારે પુરુષોની માલિકીના ૯ ટકા ઉદ્યોગો શ્રમિકોને નોકરીએ રાખે છે. અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે, આ તફાવતો દર્શાવે છે કે ઉદ્યોગોના વિકાસમાં નડતા અવરોધો માત્ર નાણાકીય જ ન હોઈ શકે, પરંતુ તેમાં ઉત્પાદક અસ્કચામતો, ટેકનોલોજી, નેટવર્ક અને વ્યવસાયિક નિર્ણયો પર અસમાન નિયંત્રણ પણ સમાવેશ થઈ શકે છે. જો કે, તેમાં જણાવાયું છે કે અર્થતંત્રમાં એક મહત્વપૂર્ણ હિસ્સો હોવા છતાં, ગ્રામીણ ઉદ્યોગો

ફાઇનાન્સ, માર્કેટ, ક્ષમતાઓ અને ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર મેળવવામાં પડકારોનો સામનો કરે છે. માત્ર ૧૧.૮ ટકા મિની અને નેનો ગ્રામીણ ઉદ્યોગો પર ૧ કરોડ લોન બાકી છે, અને માત્ર ૪.૬ ટકા ઉદ્યોગો ૧ કોમર્શિયલ બેંકમાંથી ધિરાણ લે છે. પ્રધાનમંત્રી મુદ્રા યોજનાએ ગેરેટી વગરની લોનની પહોંચ વિસ્તારી છે, પરંતુ તેની ૭૮ ટકા લોન ૫૦,૦૦૦ થી ઓછી રકમની છે એમ અહેવાલમાં જણાવાયું છે. તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે આવી નાની રકમની લોન સ્વ-રોજગારને ટકાવી રાખવામાં મદદ કરી શકે છે, પરંતુ તે સાધનોમાં રોકાણ કરવા, ઉત્પાદન વધારવા અથવા શ્રમિકો રાખવા માંગતા ઉદ્યોગો માટે અપૂરતી હોઈ શકે છે. પડકાર માત્ર ધિરાણનું પ્રમાણ વધારવાનો નથી પરંતુ નાણાકીય પ્રોડક્ટ્સને એવી રીતે ડિઝાઇન કરવાનો પણ છે જે હયાત ઉદ્યોગોને મોટા પાયે વિસ્તરણ કરવામાં મદદ કરે. અહેવાલમાં એવું પણ જાણવા મળ્યું છે કે મોટા બજારો સુધીની

પહોંચ એ અન્ય એક પડકાર છે, કારણ કે માત્ર ૮.૫ ટકા ગ્રામીણ ઉદ્યોગો ૧ કરોડ મોટા ખરીદદાર માટે કારાર (કોન્ટ્રાક્ટ) હેઠળ ઉત્પાદન કરે છે અને આમાંથી ૯૦ ટકા ઉદ્યોગો માત્ર એક જ ખરીદદારને માલ સપ્લાય કરે છે. ફેબ્રુઆરીમાં હિસ્સો માત્ર ૦.૧ ટકા છે, જ્યારે સીધી ગ્રામીણ નાહિવ છે. જ્યારે નાના ઉદ્યોગો મોટા ખરીદદારો સુધી પહોંચ મેળવે છે, ત્યારે પણ વિલંબિત ચૂકવણીઓ તેમની કામ કરવાની અને વિકાસ કરવાની ક્ષમતાને મર્યાદિત કરે છે. અંદાજે ૭-૮ લાખ કરોડ રૂપિયા MSMEsની વિલંબિત ચૂકવણીઓમાં અટવાયેલા છે, અને સરકારી કે બૌદર સંસ્થાઓ MSMEs ને ચૂકવવાપાત્ર વિલંબિત ચૂકવણીના મૂલ્યમાં લગભગ ૪૦ ટકા હિસ્સા માટે જવાબદાર છે. જે નાના ઉદ્યોગો પહેલેથી જ ઊંચા ધિરાણ ખર્ચનો સામનો કરે છે, તેમના માટે વિલંબિત ચૂકવણીઓ ઉત્પાદક રોકાણ માટે ઉપલબ્ધ વર્કિંગ કેપિટલને વધુ ઘટાડે છે તેમ અહેવાલ જણાવે છે.

